بسم الله الرحمن الرحيم

WWW.AL-SHIA.ORG

بسم الله الرحمن الرحيم

د غونډې خبرې

هغه ګران بيه ميراث چې اهلبيتو(ع) له ځانه وروسته پريخى دى او د هغوي لارويانو هغه له ورک شونې څخه ساتلى دى د مکتب يوه کامله بيلګه ده چې د اسلامي علومو بيلا بيلې څانګې لري. او د علم ډير تږي يې له دې چينې خړوب کړي دي. او داسې عالمان او پوهان يې اسلامي امت ته ورکړي دي چې د اهلبيتو(ع) د علمونو په رڼا کې په اسلام باندې د بيلا بيلو سوالونو، شبهو فکري بې لاريو ځواب ورکړي، او په تېر شوي پيړيو کې يې د سوالونو د ټولو نه ښه ځوابونه او د مشکلاتو د حل لارې ښودلي دي.

د اهلبيتو(ع) نړيوالې غونډې ـ لپاره د دې چې دا ذمه واري يې اختسې ده ـ د رسالت له حريمه او د حقو اعتقاداتو نه دفاع ته وړاندى شوى ده. هغه حقيقتونه چې د بيلا بيلو فرقو، مذهبونو او د اسلام مخالفو خلکو هميشه د هغې په مخالفت کې کوښښ کړى دى. د اهلبيتو نړيواله غونډه په پاکې لارې کې، ځان د اهلبيت (ع) د ريښتني لارويانو او شاګردانو څخه ګڼي، هغه شاګردان چې هميشه دې تهمتونو لرې کولو ته تيار وو او دا کوښښ کوي چې په هره زمانه کې د زمانى د غوښتو مطابق د دې جنګ په لومړي سر پاتي شي.

هغه تجربې چې په دې ښه د اهلبيتو(ع) د مکتب د پوهانو په کتابونو کې ذخيره شوې او راټولې شوې دي، د هغې مثال نه ملاويږي. ځکه چې دا تجربې او دليلونه چې ټول د عقل سره سم او له بې ځايه تعصبه پاک دي، متخصصان او پوهان او عاقلان داسې مخاطب کوي چې د هغوي عقل او پاک فطرت دا دليلونه ومني او قبول يې کړي.

د اهلبيتو(ع) نړيوالې غونډې دا کوښښ کړى دى چې د دې تجربو نوې ټوک، د دې زمانې د محققانو، ليکوالانو او د هغه کسانو چې د

اهلبيتو(ع) مذهب يې قبول کړی دی، کتابونه چاپ کړي او د حقيقت د چينې تږو ته يې وړاندې کړي.

دې غونډې د شيعه وو د تېر شويو عالمانو ليکل شوې کتابونه او تحقيقات هم چاپ کړي دي چې دا کتابونه به هم د حقيقت د لټوونکو لپاره د يو خوږې چينې په شان وي. او په دې زمانه کې چې عقل په تکامل او پوره کيدو دی، د اهلبيتو(ع) هغې حقيقتونو ته چې د نړيوالو لپاره يې د تحفې غوندې پريخې دي غوږ کيدي.

هيله لرو چې د دې غونډې د کتابونو لوستوونکي به مونږ له خپلو قيمتي وړانديزونو او ښو نيوکو څخه خبر کړي.

همدارنګ ټولو مؤسسو، پوهانو او ژباړه کوونکو ته بلنه ورکوو چې د ګران پيغمبر(ص) دين په خپرونې کې له مونږ سره مرسته وکړي.

له خدايه دا سوال کوو چې زمونږ دا وړکې غوندې کوښښ په خپلې درګاه کې قبول کړي او د اخري امام مهدي (عجل الله تعالي فرجه الشريف) د سوري لاندې نور توفيق هم راکړي.

دې ځاي کې مناسبه ګڼو چې د خوږ استاد ښاغلي عبدالرحيم دراني څخه مننه وکړو چې د دې کتاب په ژباړې کې يې له مونږ سره مرسته وکړه او همدارنګ له هغې کسانو چې د دې کتاب په پوره کيدو کې يې له مونږ سره مرسته کړې، په بيله توګه هغه کسان چې د ترجمې په اداره کې کوښښ کوي.

د اهلبيتو(ع) د نړيوالې غونډې

فرهنګي معاونت

شپږم امام حضرت امام صادق عليه السلام

نوم يې جعفر كنيت "ابو عبدالله"او لقب صادق دى. پلار يې پنځم امام محمد باقر عليه السلام دى او د مور نوم يې ام فروه بي بي دى چې يوه پرهيزګاره او نيكه بي بي وه[1].

د هجرت په درې اتيايم كال د ربيع الاول په اوولسمه نيټه په مدينه كښې وزېږېدۀ[2]. عمر يې پنځۀ شپيتۀ كاله او امامت يې څلور ديرش كاله ؤ يعني د هجرت له يو سل څوارلسم تر يو سل اتۀ څلوښتم كاله پورې. د هغوي د امامت د وخت واكمنان د بني اميه وو"هشام بن عبدالملک "وليد بن يزيد بن

1. اعلام الورى ص 266
2. كافي ج 1 ص 472

عبدالملک، یزید بن ولید، ابراهیم بن ولید، او مروان حمار او له بني عباسو څخه سفاح او منصور دوانیقي وؤ[1].

زامن یې امام موسی کاظم علیه السلام، اسماعیل، عبدالله، دیباج، اسحاق، علی عریض او لوڼه یې ام فروه اسماء او فاطمه دي[2].

د امام اخلاق

ټول پاک امامان په خپل دور کښې د اسلامي عمل او اخلاقو یوه نمونه او بیلګه وو او ټول ژوند یې د اسلام د سپیڅلو او اصلي طریقو روښانه درسونه دي. د هیڅ شي ښوونه به یې نۀ کوله. مګر دا چې په خپله به یې پرې عمل کوؤ او له بدو کارونو به یې خلق نۀ منعې کول خو دا چې په خپله یې ترې ځان ساتلو. د شپږم امام د اخلاقو ځنې اړخونه دا دي:

1 : ابي عمرو شیباني وائي امام جعفر صادق علیه السلام مې ولید چې جامې یې اغوستي دي. په بیلچه سره په باغ کښې کار کوي او په خولو کښې ډوب دي. ورته مي وویل: بیلچه ماته راکړه چې ستا په ځائې کار وکړم، امام وفرمایل غواړم چې د روزۍ او معاش لپاره د تودوخې کړاؤ وزغمم[3].

1 . اعلام الوری ص 266

2 . ارشاد مفید ص266 و مناقب ج 4 ص 280

3 . کافي ج 5 ص76 بحار ج47 ص57

2 : امام صادق(علیه السلام) خپل یو ملګري "مصادف" د تجارت لپاره مصر ته واستوۀ او زر دیناره یې ورکړل، مصادف په هغو پیسو سامان واخستو او له نورو سوداګرو سره مصر ته لاړ. مصر ته نژدې یې له یوې قافلې چې له مصره راستنیده تپوس وکړو چې زمونږ د سامان حالت هلته څنګه دی؟ هغوي ویل چې دا سامان په مصر کښې نشته او قیمت یې ګران دي. مصادف او نورو سوداګرو صلاح وکړه چې خپل مال تر سل فیصده ګټې کم خرڅ نۀ کړي. او په مصر کښې یې همداسې وکړل چۀ له امله یې مصادف زر دیناره ګټه وکړه. مدینې ته ستون شو او امام صادق(علیه السلام) ته یې ده زرو زرو دینارو دوه کڅوړې ورکړې او وې ویل چې یوه کڅوړه اصل دي او بله ګټه. امام ورته وویل دا خو ډیره ګټه ده، څنګه دې تر لاسه کړه؟ مصادف ورته قیصه واوراوله. امام وفرمایل: سبحان الله عجیبه انصاف دی چې د مسلمانانو په تاوان صلاح شوئ، چې له سل فیصده ګټې به کمه نۀ اخلئ؟ بیا یې اصل پیسې واخستې او ګټه یې وانۀ خسته او وې فرمایل زۀ دا ګټه چې په بې انصافۍ سره ترلاسه شوې ده، نۀ اخلم ای مصادفه! حلاله روزي ډیره ګرانه ده[1].

3 : هارون ابن جهم وایي په "حیره" کښې د پوځ یو افسر په یو مناسبت ځینې کسان او امام صادق(علیه السلام) خپل کور ته

1. کافي ج 5 ص 161 بحارج 47 ص 59

وبلل، ډوډيۍ راوړل شوه، يو تن پکښې اوبۀ وغوښتې کوربه ورته د اوبو په ځائې د شرابو جام راوړو، امام له د سترخوانه پاڅيده او وې فرمايل: د خداي رسول فرمايلي دي، ملعون او د خداي له رحمته لرې دی هغه سړی چې په داسې دسترخوان ډوډۍ وخوري چې شراب پرې څښل کيږي[1].

4 : ابراهيم بن بلاد وايي د يو غلام د ازاديدو سند مې چې امام جعفر صادق عليه السلام ازاد کړی ؤ، ولوستۀ، داسې يې ليکلي وو: جعفر محمد دا غلام يوازې د خداي د خوشحالۍ او رضا لپاره خلاصوم او هيڅ بدله ترې نه اخلم، پدې شرط چې مونځ وکړي، روژه ونيسي، حج وکړي، زکات ورکړي، د خداي له دوستانو سره مينه او د خداي له دښمنانو کرکه وکاندي[2].

5 : مالک بن انس وائې: جعفر بن محمد تل يا روژه نيوله يا بې نمونځ کوو. او د خداي په ياد مشغول ؤ او له زاهدانو او عبادت کوونکو ګڼل کيده. حديثونه به يې زيات ويل، محفل يې ښۀ او ګټور ؤ کله به يې چې ويل "قَالَ رَسولُ اللهِ صلي الله عليه و اله "نو رنګ به يې بدليدۀ[3].

1 . کافي ج6 ص268 بحار ج 47 ص39

2 . کافي ج6 ص181 بحار ج47 ص 44

3 . بحار ج ص16

6 : د امام صادق(علیه السلام) یو ملګري قتیبه وائي: د امام صادق علیه السلام د ناروغ ځوي د پوښتنې لپاره هغوي کره ورغلم امام مې د کور په مخکښې ولیدۀ چې ډېر خفه او غمژن ؤ، د ماشوم پوښتنه مې وکړه، وې فرمایل په خداي قسم هغه تلونکی دی" بیا کور ته ننوت او څو شیبې ورسته په داسې حالت کښې راووت چې په ارام شوي ؤ، ما وې چې ګوندې ماشوم ښۀ شوی دی. بیا مې ترې د ماشوم پوښتنه وکړه وې فرمایل " له دنیا لاړ په حیرانتیا سره مې وویل: له تا ځار شم کله چې ژوندي ؤ نو خفه او غمژن وې او اوس چې مړ شونو هیڅ غم نۀ لرې؟ وې فرمایل مونږ د داسې کورنۍ غړي یو چې له مصیبته مخکښې اندیښنه څرګندوؤ خو چې کله د خداي قضا راغله نو د خداي رضا او قضا ته تسلیمېږو[1].

7 : معلي ابن خنیس وائې: په یوه باراني شپه کښې امام صادق(علیه السلام) ظله بني ساعده ته روان ؤ، په هغۀ پسې شوم، په لاره کښې یې له سامانه څۀ څیز وغورزید، وې ویل: "بسم الله خدایه څۀ چې په زمکه پریوتل، ماته یې راستانۀ کړې" زۀ مخکښې ورغلم او سلام مې وکړ، وې فرمایل معلی، تۀ یې؟ ورته وې وویل "هو". وې فرمایل : په زمکه لږ ولټوه که څه دې وموندل نو رایې کړه. په زمکه مې لاس ووهلو څو ډوډۍ مې په لاس راغلې او امام ته مې ورکړې، له امام سره د

---

1 . کافي ج 3 ص225 بحار ج47 ص49

ډوډۍ یوه ډکه بوجۍ وه چې ډېره درنه ښکاریده. ما ورته وویل راکړه چې زۀ یې درسره یوسم. وې فرمایل: نه زۀ یې په خپله وړم. تۀ یوازې له ما سره راځه، له امام سره ظله بني ساعده ته ورسیدم یو شمیرغریبان اودۀ وۀ امام د هر یو تر جامو لاندې یوه یا دوه ډوډۍ کیښوې او یو کس یې هم پرې نۀ ښودۀ اوبیا راستانۀ شول.

د امام صادق(علیه السلام) واکمنان

امام صادق(علیه السلام) د هجرت په درې اتیایم کال د اموي خاندان د پنځم ظالم باچا عبدالملک بن مروان په زمانه کښې پیدا شو او د هجرت په یو سل څوارلسم کال د هشام بن عبدالملک په زمانه کښې د خپل پلار له شهادته وروسته په یو دیرش کلنۍ کښې امام شو.

د هغو اموي خلیفه ګانو چې د امام د ژوکړې له وخت څخه د هجرت تر یو سل دوه دیرشم کاله پورې یې حکومت وکړو دا دي: عبدالملک بن مروان: د هجرت له پنځۀ شپیتیم تر شپږ اتیایم کاله پورې حاکم ؤ. او د حکومت ورستي درې کلونه یې د امام له لومړیو دریو کلونو سره سمون خوري.

ولید بن عبدالملک: نهه کاله اته میاشتې.

سلیمان بن عبدالملک: درې کاله درې میاشتې.

عمر بن عبدالعزیز: دوه کاله پنځۀ میاستې.

يزيد بن عبدالملک: څلور کاله يوه مياشت
هشام بن عبدالملک: يو کال
وليد بن يزيد بن عبدالملک: يو کال
يزيد بن وليد: شپږ مياشتې
ابراهيم بن وليد: دوه يا څلور مياشتې.

مروان خمار پنځۀ کاله او څو مياشتې، له بني عباسو څخه د هغۀ د ماتې او د هجرت د 132 کال د ذي الحجې په مياشتې کښې د هغۀ د مړينې په وجه دبني اميه ؤ حکومت ختم شو.[1]

بې شکه د امويانو قابو يوه پيړۍ حکومت چې د اسلامي تارخ تر ټولو تور تاريخ دی، اسلامي امت او اسلام د بني اميه ؤ د غرضونو او مقصدونو لپاره يوه لوبه او وسيله وه او هغوي خلقو ته هيڅ ارزښت نۀ ورکولو، يو اموي واکمن عبدالملک په خطبې کښې وويل څوک چې ما تقوی او پرهيزګارۍ ته راوبلي سر به يې پرې کړم، بني اميه ؤ د اسلام له هماغه پيل له دين او پيغمبر(ص) سره نۀ پخلا کيدونکې دښمني لرله، ورستۍ پيښې او د بدر او احد جنګونه ددې سبب شول چې بني اميه په زړۀ کښې له پيغمبر (ص) او اميرالمومنين حضرت امام على عليه السلام سره سخته ميرخې ولري او ورسته ورته چې کله هم موقعه په لاس ورغلې خپله کينه او انتقام يې څرګند کړي دي. او له پيغمبر(ص) او د

1 . الامام الصادق ج 1 ص 34، 37 تتمته المنتهى ص 57، 104

هغوي له کورنۍ سره له هر ډول چل ول او دوکې کار اخستي دی.

د هجرت له څلویښتم کاله، د امیرالمومنین علی علیه السلام له شهادته وروسته اسلامي نړۍ عملاً د بني امیه و لاس ته ورغله. امیر المومنین حضرت امام علی علیه السلام ته بد رد ویل او کنځل د هغي په ایجنډه کښې شامل وو. د کربلا عامه وژله د شهیدانو د سرخیل امام حسین علیه السلام شهیدول، په مدینې حمله او پکښې د قابو لسو زرو بې ګناه مسلمانانو وژله د هغوي د ښځو بې عزتي او لوټ مار د بني امیه و د ظلمونو ښکاره بیلګې دي تر دې وروسته هم بني امیه وو د حضرت امام علی علیه السلام او حسین علیه السلام د کورنۍ مینه وال په یو مخ وژلې او په تورو کوټو کښې یې بندي کړي دي، د څلورم امام حضرت زین العابدین علیه السلام ځوي "زید" د هشام بن عبد الملک په زمانه کښې شهید کړې شو. له شهادته وروسته یې مړي د هشام په حکم ځوړند کړې شو او څو کاله پس یې راکوز کړو او وې سوزولو.

د کربلا پیښه او له دې غمیزې وروسته د امامانو منفي تبلیغ د بني امیه ؤ له حکومت څخه د خلقو په کرکه کښې اغیزناک رول لرلو، د زید شهادت په دې کرکې په اور باندې د تیلو کار ورکړو او بالاخره د هجرت په 132 کال د امویانو د شرموونکي حکومت ټغر ټول شو. په دغو تورو او تیارو پړاوونو کښي د امام باقر علیه السلام او امام صادق(علیه

السلام) ځرګند خدمتونه د اسلامي معارفو،علومو او ارزښتونو د ژوندي کولو لپاره د هغوي علمي غورځنګ ؤ، او د داسې عالمانو، فقهاوو روزل وو چې اسلامي نړۍ کوټ کوټ ته د دین او قران احکام بې انحرافه او د خلافت د دربار له لاس وهنې پرته ورسوي او د عقایدو د بې لا ري توبه مخه ونیسي. دا مبارزه او مقابله له ځینو اړخونو له نورو مبارزو ګرانه وه او په دغه ګران کار کښې د هغوي کامیابي ددې سبب شوه چې نن ګورو چې د بني امیه ؤ د یوې پیړۍ له تیارو ډک او اسلام مخالفه حکومت سره سره د دینداری اصلي اډه او مرکز وران نۀ شو. که څه هم امویانو ډیر کوشش وکړو چې اسلامي امت جاهلیت ته ستون کړي خو د پاکوامامنو کوششونه په تیره بیا د ښو شاګردانو روزل او په اسلامي ټولنه کښې د سمو احکامو خپرول د امویانو دلاري غټ خنډان وو او بالاخره دښمنان په خپلې موخې کښې چې د اسلام د بنیاد ړنګول وو ناکامه پاتې شول.

بني عباس د پیغمبر(ص) د ترۀ عباس بن عبدالمطلب له نسله وو، په لومړیو کښې یې د کربلا د شهیدانو د کسات او د امویانو له ظلم سره د مبارزه په پلمه خلق راټول کړل او دحضرت علی علیه السلام له کورنۍ سره د خلقو د مینې په استفادې سره یې په دې بانه چې له امویانو به حکومت واخلي او سم حقدار ته به یې ورکړي، له امویانو سره مبارزه وکړه. د ابو مسلم خراساني او ایرانیانو په مرسته یې بني امیه له

منځه یوړل او په ځائې ددې چې خلافت د وخت امام جعفر صادق علیه السلام ته ورکړي، پخپله یې د حکومت واګې په لاس کښې واخستل. بني عباسو ډیره ظاهروله چې په اسلام پابند دي. په دې نامه چې مونږ د پیغمبر(ص) خپلوان یو ،ځانونه به یې د پیغمبر(ص) حقیقي وارثان بلل او لکه څنګه چې پخپله تر ټولو خه پوهیدل چې ددې مقام قابل نهٔ دي. د خپل حکومت له پیله یې د مخکښې په شان امام صادق(علیه السلام) په سخت دباؤ کښې راوست او په هرې ممکنې طریقې یې کوشش وکړو چې خلق د نبوت او امامت له کورنۍ لرې وساتي چې هغه حکومت او خلافت چې د پیغمبر(ص) د کورنۍ او نسل په نامه یې تر لاسه کړې دی، له لاسه ورنهٔ کړي. امام صادق(علیه السلام) په دې ټوله موده کښې په تیره بیا د منصور په حکومت کښې تر څارنې او دباؤ لاندې ؤ او حتی کله کله به ورسره د خلقو رابطه بالکل غوڅه کړې شوه.

منصور دوانقي په امام، د هغهٔ په پیروانو او نوروعلویانو باندې له هیڅ ظلم اوجرمه دریغ نهٔ کولو او د بني امیه ؤ په لاره روان ؤ. امام ځینې ملګري لکه "سدیر" عبدالسلام بن عبدالرحمن او داسې نور یې شهیدان کړل او عبدالله بن حسن چې د امام حسن مجتبي علیه السلام نمسي او د علویانو یو لوئې کس ؤ، عراق ته جلاوطن کړ او هلته یې بندي او بیا

شهيد کړ[1]. له بلې خواه يې دا کوشش کوؤ چې په هرې طريقې سره وي اسلامي امت هغۀ ته مخه کړي او هغه د محمدي دين او شريعت امين او د خداې د رسول خليفه وګڼي او تېنګار يې کوؤ چې ځان د پيغمبر(ص) له اهلبيتو ولولي او په مغالطې سره د امامانو او د خداي د رسول د حقيقي وصيانو ځائې ونيسي.

له امام څخه يو ملګري تپوس وکړو چې زمونږ ځينې ملګري او ستا اصحابان چې په سختئ کښې دي که د بني عباسو لپاره کار وکړي او پيسې واخلي ستا په خيال دا څنګه ده؟ امام وفرمايل زۀ نۀ خوښوم چې د بني عباسو لپاره يوه غوټۀ وتړم يا يوه کرښه راکاږم که څه هم ډيرې پيسې راکړي ځکه چې څوک له ظالمانو سره مرسته کوي د قيامت په ورځ به په اور کښې وي تر دې چې خداي پاک د خپلو بندګانو تر مينځ حکم وکړي.

امام جعفر صادق(عليه السلام) حتی په ليکونو او کتنو کښې کله کله منصور غندلو منصور په يو ليک کښې امام ته وليکل، تۀ ولې د نورو په شان مونږ ته نۀ راځې؟ امام يې په ځواب کښې وليکل مونږ سره د دنيا هيڅ نشته چې د هغې په وجه له تا ويريږو، او تا سره هم له معنوياتو او اخرت هيڅ

---

1. جامع الروه ج 1 ص 150، 448 بحار ج 47 ص 195 تحفه الاحباب ص179 منتهى الامال ج 1 ص 195

نشته چې هیله درته ولرو ، نۀ تاته کوم نعمت درکړل شوې چې مبارکۍ ته درشو ، نۀ په مصیبت کښې یې چې غمرازي درسره وکړو نو څۀ ته درشو؟ منصور ورته ولیکل راشئ مونږ ته نصیحت وکړئ. امام په ځواب کښې ولیکل څوک چې د اخرت په غم کښې وي تا ته نۀ درځي[1].

امام صادق(علیه السلام) او حضرت زید بن علی

د څلورم امام زین العابدین علیه السلام ځوې حضرت زید یو لوئې اسلامي شخصیت او د علم تقوی او فضیلت یوه ځلانده ځیره ده، زید د امویانو د حکومت په سختې ساه ډوبۍ کښې پاڅون وکړو په میړانتیا سره وجنګید او په شرافت سره شهید شو ، د حضرت زید له تقوی او نوره ډک ژوند او بالاخره د هغۀ پاڅون او شهادت د هغې روزنې ښۀ ښوونکې دی چې هغه بزرګوار د امامت په کورنۍ کښې له خپل پلار او وروره کړې وه. اسلامي پوهان د حضرت زید په علم، تقوی او فضیلت اتفاق لري. امامانو هم په ډیرو ځایونو کښې زید ستایلی دی او د فضیلت روایتونه دومره زیات دي چې شیخ صدوق رحمه الله علیه په "عیون اخبار الرضا" کتاب کښې د غو روایتونو ته یو باب بیل کړی دی.

---

1 . کشف الغمه ج 2 ص 448 بحار ج 47 ص 184

له حضرت زيد سره د مدائن بصرې واسط، خراسان، ری، موصل او نورو ښارونو تر پنځلسو زرو زياتو کسانو بيعت وکړو او زيد د هشام په خلاف پاڅون وکړو خو په جنګ کښې ورسره ملګرو سستي وکړه او ورو ورو ورځني په شا شول تر دې چې زيد يخپله شهيد شو د هغهٔ ملګرو د هغهٔ بدن په يوې وياليۍ کښې ښخ کړو او اوبهٔ يې پرې روانې کړې خو دښمنانو وموند ، راوې باسهٔ سر يې ترې جدا کړ او هشام په حکم سره يې بدن په کوفې کښې بربنډ ځوړند کړو، څوکاله يې مړی د شهادت د بيرغ وال په شان ځوړند ؤ. تر دې چې د هشام په حکم سره وسوزول شو او ايرې يې هوا ته وسپارلې. د زيد د شهادت خبر امام جعفر صادق عليه السلام ډير غمژن کړو او زر ديناره يې ابو خالد واسطي ته ورکړل چې د هغو کسانو په کورنيو يې وويشي چې د زيد په څنګ کښې شهيدان شوي دي[1].

د امام جعفر صادق(عليه السلام) مناظره

د امويانو د حکومت په وروستيو او د عباسي حکومت په لومړيو کلونو کښې د حکومتونو د مشغولتيا او د ساډوبۍ

---

1. ارشاد مفيد ص 252

او پابندۍ د فضا د کموالي په وجه امام جعفر صادق(علیه السلام) ته دا موقعه په لاس ورغله چې خپل علمي، مذهبي غورځنګ پراخ کړي او عملاً مدينه په يوې ديني مدرسې بدله شوه چې د علم په زرګونو ليوالو به په بيلا بيلو ځانګو کښې له امامه زده کړه کوله. په ټولو اسلامي سيمو کښې د حضرت امام على عليه السلام مشهورتيا دومره زياته وه چې خلق له لرې لرې سيمو څخه د هغوي درس ته رامات وو، حتي ځينې غير اسلامي مفکران او پوهان به هم له امام سره د علمي مذاکرې لپاره هغوي ته حاضريدل او له بيلا بيلو فرقو او د بيلا بيلو عقيدو له منوونکو سره د امام مناظرې او ځوابونه د اسلام د لومړيو پيړيو د علمي تاريخ ځلاندې پاڼې دي.داسې ښکاري چې د امام ځوابونه د وخت اوموقعې په مناسبت او د پوښتنه کوونکي د عقل او پوهې سره سم او د هغې په اندازه ورکړل شوي دي.ځکه خو ځينې ځوابونه داسې دي چې د جدل کوونکي د برهان او دليل سستيا، کمزورتيا يا ناسموالي څرګندوي، ځيني فکر اوسوچ ته د تپوس کوونکي د هڅولو لپاره دي، البته اکثره ځوابونه بشپړ علمي او فلسفي دي. ددغو ټولو مناظرو او ځوابونو بيانولو ته د يو ځانله کتاب ضرورت دى له دې امله زۀ يوازې څو اسان او د عامې پوهې وړ مناظرې وړاندې کوم.

ì ابو منصور وايي زما يو ملګري ما ته نقل کړې ده چې له دوؤ دهريانو (څوک چې خداي نه مني) ابن ابي العوجا او عبدالله بن مقفع سره په مسجد الحرام کښې ناست ؤم، ابن مقفع وويل دا خلق وينې؟ او هغو کسانو ته يې اشاره وکړه چې طواف يې کوؤ، په دوي کښې هيڅ يو د انسان د نوم لائق نۀ دي يوازې لوئې کس چې ناست دي (حضرت امام جعفر صادق(عليه السلام) ته يې اشاره وکړه). ابن ابي العوجا ورته وويل ولې په دغو ټولو کښې يوازې "دی" انسان بولې؟ ورته يې ووويل ځکه چې په هغۀ کس کښې مې داسې علم، پوهه او فضيلت ليدلی چې نور يې نۀ لري. ابن ابي العوجا وويل: پکار ده چې زۀ ورسره پخپله وګورم چې ستا خبره سمه ده که غلطه؟ ابن مقفع وويل چې له دې کاره تير شه ځکه چې زۀ ويريږم کۀ له هغۀ سره دې خبرې وکړې نو له خپلې عقيدې او دهرى توبه به دې واړوي. ابن ابي العوجاء ورته ووئې چې تۀ دا خيال کوې نو ورشه خو ګوره ډير پام کوه چې څه ويل غواړې اوس يې ښۀ زده کړه او وې تله چې کومې خبرې به کوې او نخښې پرې وکړه، مبادا هلته حق حيران پاتې شې او څۀ غلطي وکړې؟

ابن ابي العوجا د امام کتنې ته ورغې او مونږ پاتې شو، څو شيبې وروسته راستون شو او وې ويل اې د مقفع ځويه تا خو وې دا انسان دی ما ته خو له انسانه لوړ ښکاره شو هغه خو انسان نۀ دي بلکې دا يې يو شخصيت دی چې بيلګه يې ما نۀ

ده لیدلې. ابن مقفع وپوښتل ښه نو څهٔ چل وشو؟ ابن ابي العوجا وویل چې هغهٔ ته ورغلم کښیناستم، کله چې خلق لاړل او یوازې شو نو امام وفرمایل: که دین او ایمان خبره همداسې وي لکه دا مسلمانان یې چې وایي او حقیقتاً همداسې ده (خداي اواخرت حق دي) نو دوي د سعادت او میکمرغۍ په لاره تللي دي او تاسو ترې پاتې شوي یئ او هلاک شوي یې او که حقیقت اصل هغه وي لکه چې تاسو یې وایئ (خداي او اخرت نهٔ وي) نو دا مسلمانان له تاسو سره برابر دي (یعنې مسلمانان چې په دین عقیده لري، تاوان یې نهٔ دي کړي ځکه چې ستاسو په شان دي ځکه چې که خداي او د حساب کتاب ورځ په اصل کې نه وي او دوي پرې ایمان لري نو دوي هیڅ تاوان نه دې کړې ځکه چې ستاسو په شان دي او که په اصل کې وي او دوي پرې ایمان لري او تاسو پرې ایمان نهٔ لرئ، نو تاسو تاواني او هلاک یئ او دوي نیکمرغه او سعادت مند دي ځکه چې حقیقت لري خو تاسو پرې ایمان نهٔ لرئ" ما ورته وویل خداي دې په تا رحم وکړي، مونږ څهٔ وایو او مسلمانان څهٔ وائې؟ زمونږ او دوي په عقیدو کښې خو څهٔ فرق نشته؟ وې فرمایل ستا و د هغوي خبره څنګه یوه کیدي شي؟ حال دا چې هغي په خداي، د حساب کتاب په ورځ او د اسمانونو په رب ایمان لري او تاسو اسمان داسې یو وران ځائې ګڼئ چې هیڅوک پکښې نشته. ما دا فرصت غنیمت وګڼلو او ومې ویل: که حقیقت همداسې وي لکه مسلمانان چې عقیده لري

نو خداي دوي ته ځان ولې نۀ ښائ او مخ په مخه يې ولې عبادت ته نۀ رابولي چې په خلقو کښې اختلاف ختم شي. ولې يې ځان پټ کړې او پيغمبران راليږي؟ که پخپله راغلې وې نو دا به د خلقو د ايمان لپاره ډېره ښه او موثره خبره وه. امام وفرمايل: افسوس دې وي په تا، هغه هستي په تا څنګه پټه پاتې ده چې ستا په وجود کښې يې تاته خپل قدرت ښودلی دی. او په دغو ځيزونو کښې يې قدرت درته ښکاره کړی دی. تۀ يې پيدا کړې حال دا چې مخکښې نۀ وې، له وړوکوالي ورسته يې لوئې کړې، له بې وسۍ وروسته يې وس درکړو او له وسه وروسته يې بې وسه کړې، له روغتيا وروسته يې ناروغ او بيا يې روغ کړې، له غصې ورسته بې راضي او بيا يې غصه کړې، له غمه وروسته خوشحاليږې او بيا غصه کيږي، له دوستۍ ورسته په دښمنۍ او بيا دوستۍ، له سستۍ وروسته په ټينګتيا او بيا په سستۍ او له بيزارۍ ورسته په غوښتنې او بيا په بيزارۍ کښې، ايا په دغو ټولو کښې د خداي نخښې نۀ دي موجودې؟ تۀ چا له غوښتنې ورسته بې ميله او بې طبې کړي يې، چا درته له نااميدۍ وروسته اميد او له هيلې ورسته نهيلي درکړې ده او ستا ذهن ته هغه شي څوک درياد وي چې هير کړې دې ؤ او درياد شو او له ياده ورسته دې بيا هير کړو ايا دا ټول تا پخپله کړي دي. په دې کښې تاته د خداي قدرت نۀ معلوميږي.... "امام همدا راز زما په وجود کښې د خداي اثار ماته راښکاره کړل او ما انکار

نشو کولي تر دې حده چې ګمان مې وکړو چې خداي راته بشپړ مجسم شوی دی او موجود دی.

ì عبدالله دلصیاني چې په خداي ایمان نهٔ لرلو د امام صادق(علیه السلام) کور ته ورغی، کښیناست او وې ویل اې د محمد ځویه جعفره! ما ته د خداي لپاره دلیل راوړه. امام وفرمایل نوم دې څهٔ دی؟ دلصیاني هیڅ ونهٔ ویل پاڅید او راووتو، دوستان یې چې خبر شو نو وې ویل خپل نوم دې ولې ونهٔ ښودهٔ. دلصیاني وویل: که ویلي مې وي چې نوم مې عبدالله (د خداي بنده) دي نو امام به ویل چې دا څوک دی چې تهٔ یې بنده یې؟ ملګرو یې وویل: بیا ورشه او ورته ووایه چې نوم دې نهٔ پوښتي خو په خداي دې دلیل راوړي. دلصیاني بیا راغي او امام ته یې وویل چې نوم مې مهٔ پوښته او د خداي په وجود راته دلیل راوړه. امام وفرمایل کښېنه. د امام له کوچني ځوي سره هګۍ په لاس کښې وه او لوبې یې ورسره کولې امام له هغهٔ هګۍ واخسته او وې فرمایل: دا یو بند دیوال او حصار دی چې پوستکې یې کلک دی او له دې کلک پوستکي لاندې نرې پوټکې دی او په دغه نري پوستکي کښې حل شوي سرهٔ زر او ویلي شوي سپین زر وي چې له یو بل سره نهٔ یو ځائې کیږي او په همدې حال پاتې دي، نهٔ ترې کوم رغاوونکې څیز راؤځي چې مونږ یې له سلامتۍ خبر کړي او نهٔ کوم خرابوونکې څیز ورننوزي چې له خرابۍ یې خبر شو، هیڅ پته نشته چې کوم څیز به ترې راووځي هغه به نر وي

یا ښځه، تر دې ورسته چوي او طاوسي رنګونه ترې راوځي. سره له دې هر څهٔ، بیا هم فکر کوې چې ددې لپاره هیڅ پلانوونکې، مدبر او پنځوونکې نشته؟

دلصیاني په فکر کښې ډوب شو، څو شیبې غلی ؤ بیا یې سر اوچت کړو او ویل ګواهي ورکوم چې له یوخدای پرته بل خدای نشته او هم هغه د عبادت وړ دی، محمد (ص) د خدای رسول دی او تهٔ د خدای امام یې. زهٔ په خپلو کړو پښیمانه او توبه ګار یم.

ì هشام وائي یو زندیق له امام صادق علیه السلام څخه په خپلو پوښتنو کښې تپوس وکړوچې خدای څهٔ شي دی؟ امام وفرمایل هغه "شې" دی خو د نورو شیئونو په اپوته، او مطلب مې د دې جملې نه د دې خبرې د معنې ثابتول دي او دا چې هغه شې دی نو مطلب مې دا دی چې شیئت او وجود لري، خو نهٔ جسم لري او نهٔ شکل، نهٔ لمس کیږي او نهٔ په پنځو حواسو سره درک کیږي او معلومیږي، او نه یې خیال او وهم درک کوي، نهٔورله هلاکت او ختمیدل شته چې ګوندې تاوان او نقصان یا کمي ورته ورسیږي او نهٔ پکښې د وخت تیریدل څهٔ بدلون راولي. ستا په خیال هغه اوریدونکې او لیدونکې دی؟ هؤ هغه اوریدونکې او لیدونکې دی. اوریدونکې دی خو د اوریدو لپاره کوم غړې نهٔ لري او لیدونکې دی بې د څهٔ وسیلې چې ورسره وګوري، بلکې هغه په خپل نفس سره اوري او ګوري مطلب مې دا نهٔ دی چې هغه ځانته یو شې دی او

نفس يې ځانته بل شې، بلکې د هغۀ نفس او وجود يو دی او دا ټکي مې يوازې ستا د پوهولو لپاره وکاروۀ نو هغه په خپل ټول وجود سره اوريدونکې دی خو چې ما درته ووې چې په ټول وجود سره ددې معنا دا نۀ ده چې د هغۀ وجود جزونه او غړي لري يا تقسيميدې شي بلکي دا ټکي مې ستا د پوهولو او افهام و تفهيم لپاره استعمال کړو او مطلب مې دا دی چې هغه اوريدونکې،ليدونکې، پوه او خبر دی له دې پرته چې په ذات او معنا کښې يې څۀ اختلاف وي. هغه رب، معبود او الله دي. او بيا هم د رب، معبود او الله نه زما مقصد د ر، ب، يا ال، ټکي نۀ دي بلکې مقصد مې ددغو ټکو معنا او هغه وجود دي چې د ټولو څيزونو پنځوونکې او جوړونکې دی. او له دغو ټکو څخه مې مطلب هماغه معنا ده چې نوم يې الله، رحمان،، رحيم، عزيز داسې نور صفتونه دي چې په حقيقت کښې ټول د هماغه معبود نومونه دي.

زنديق ووېل چې زمونږ فکر او سوچ ته چې څۀ هم راځي هغه مخلوق دي او خالق زمونږ فکر ته نشي راتلې. امام ځواب ورکړو که داسې وي نو د توحيد تکليف او عقيده زمونږ نه لرې کيږي يعني د خداي د منلو هيڅ ضرورت نشته ځکه چې کوم څيز بالکل فکر ته درنه شي او فکر يې درک نۀ کړې شي د هغې لپاره په مونږ هيڅ تکليف او دنده نشته، خو نه، مونږ وايو چې هر هغه څيز چې په حواسو سره زمونږ فکر ته راشي، او په دغو حواسوسره يې مونږ درک کړو،او په خپلو حواسو

کښې ورته يو شکل جوړ کړو چې هماغه شان يې تصور کړې شو، نو دا ځيز مخلوق او پنځول شوې ځيز دی او خالق او پنځوونکې نشي کيدی، نو ځکه پکار ده چې د خداي له وجود دوه ځيزونه وباسو يو"نفي" ځکه چې که د خداي په وجود کښې مو "نفي" او نشتوالې فرض کړو نو دا د هغۀ ذات د باطليدو او انکار سبب کيږي او دويم تشبيه(ورته والې، يا يو شان والې) ځکه چې دا صفت د مخلوق له صفتونو څخه دی او يوازې په مخلوقاتو کښې ويلی شو چې مثلاً (دا ځيز ددغه ځيز په شان دي) ځکه چې مخلوقات ټول له اجزاوو ترکيب او جوړ شوي دي. نو مجبور يو چې يو صانع پنځوونکې او خداي ثابت کړو ځکه چې مخلوقات هغۀ ته اړتيا او ضرورت لري، ټول مصنوع شوي او پنځول شوي دي خو پنځوونکې او خالق يې د دوي په شان نۀ دی ځکه چې کوم ځيز د دوي په شان وي هغه ددوي "شبيه" وي يعني ترکيب او جوړښت به يې يو شان وي او په دې کښې په شباهت او ورته والې لري. چې مخکښې نۀ وو، بيا راپيدا شول او واړۀ وو،غټ شول يا مثلاً په تور والي او ناتوانۍ او توان کښې يا په نورو حالاتو کښې چې په مخلوقاتو راځي نو مطلب دا چې که خداي ته دې مخلوقاتو سره شباهت او ورته والې ورکړ نو مجبور يې چې د مخلوقاتو صفات او حالات هم ورته تصور کړې چې دا يوه غلطه خبره ده نو معلومه شوه چې مخلوق او خالق يو شان نۀ دي.

زنديق: کله چې مو خداي ثابت کړو نو په حقيقت د هغۀ لپاره د حد او حدود قائل شو او خداي حد نۀ لري.

امام: نه هيڅ کله د هغۀ لپاره د حد قائل نۀ يو بلکې يوازې د هغۀ شته والي او وجود ثابتوؤ او د اثبات او نفي تر مينځ بله مرتبه او پړاؤ نشته.

زنديق: ايا هغه هستي لري؟

امام : هؤ هيڅ څيز له خپلې هستۍ پرته نشي ثابتيدی.

زنديق: ايا هغه کيفيت او څرنګوالي هم لري؟

امام : نه، ځکه چې کيفيت او څرنګوالي صفتونه دي او يوڅيز چې په بل څيز کښې موجود وي نو ويلي شو چې مثلاً دا څيز داسې دی يا دغه شان او کيفيت او څرنګوالي يې بيان کړو، يعني که مونږ دخداي په وجود احاطه ولرو هله ويلې شو چې خداي پاک مثلاً "سپين يا تور" دی يا داسې نور صفتونه ورته بيان کړو، خو د خداي پاک په اثباتولو له دوو څيزونو بايد تير يو له "نفي"څخه (چې ووايو چې خداي اصلاًشته نه ځکه څې دا د هغۀ انکار دی او د هغۀ د نشتوالي قائليدل دي) او دويم له تشبيه او څرنګوالي (يعني خداي بل کوم څيز ته ورته او د هغۀ په شان وبولو) ځکه چې څوک يې د بل چا په شان وبولي په حقيقت کښې هغۀ ته د مخلوقاتو د صفت قائل شوی دی، چې خداي پاک له دې ډير اوچت او پاک دي نو په کار ده

چې ووايو هغه يو داسې کيفيت لري چې له هغۀ پرته د بل چا لائق او وړ نۀ دی. او نور څوک پکښې ګډون او شرکت نۀ لري، هيڅوک په هغۀ احاطه نۀ لري او هيچا ته پته نشته چې هغه څرنګ دی؟

زنديق: ايا هغه په خپل وجود سره کارونه کوي؟

امام: هغه تر دې لوړ او پاک دی چې په خپل وجود سره کار وکړي ځکه چې دا صفت د مخلوق صفت دی چې په خپل وجود سره له نورو څيزونو سره تماس او رابطه ټينګوي او لمس کوي يې او کارونه په خپلو غړو او بدن سره کوي،د خدائې پاک ټول کارونه د هغۀ په اراده کيږي د هغۀ اراده نافذه ده او څۀ چې وغواړي په خپلې اراده سره يې کوي[1].

د مفضل د توحيد رساله

په دې رساله کښې د انسان او نړۍ د پنځوونې، د خداي پاک د وجود د ثابتولو او د هغۀ د علم قدرت او حکمت په باره کښې ګټورې خبرې دي چې حضرت امام صادق(عليه السلام) په څلورو محفلونو کښې د مفضل لپاره بيان کړي دي او مفضل د امام په اجازت سره ليکلي دي.

---

1 . اصول کافي ج1 ص 83

مفضل د دې رسالې په سريزه کښې ليکي: يوه ورځ د نمر پريوتو په وخت د پيغمبر(ص) په جومات کښې ناست ؤم او د پيغمبر(ص) د عظمت او د هغۀ د لوړاوي او شرافت په باره کښې چې خداي پاک ورته ورکړې دی په سوچ کښې ؤم. ناڅاپه ابن ابي العوجا چې يو دهريه او لا مذهب ؤ راغی او په داسې ځائې کښې کښيناست چې ما يې خبرې اوريدلې يوملګري يې هم ورسره کښناست او دواړو د پيغمبر(ص) په حقله خبرې پيل کړې. له دغو خبرو ورسته د خداي خبرې شروع شوې او خبره يې دی ته راورسوله چې دا نړۍ او مخلوق کوم خالق او پنځوونکې نۀ لري او ټول څيزونه پخپله پيدا کيږي مخکښې هم داسې ؤ او بيا به هم داسې وي.

کله چې مې له دغو دوو دا خبرې واوريدې نو له ډيرې غصې مې په ځان کنټرول ونۀ کړې شو او ومې ويل ای د خداي دښمنه ولې زنديق او بې دينه شوې او له هغه خدايه دې انکار وکړو چې تۀ يې په بهترين او ښکلي شکل پيدا کړې، له بيلا بيلو حالاتو يې تير کړې او تر دې حده يې راورسولې، که لږ په خپل ګريوان کښې وګورې او له خپلو مغزو او ضميره وپوښتې د خداي پاک د پيدايښت اثار او د هغه حکمت او نخښې نښانې په تا کښې روښانه دي.

ابن ابي العوجا وويل: اي سړيه! که ته متکلم يې (څوک چې د عقائدو له بحثۀ خبر وي او په بحث و جدل کښې ماهر وي) نو له ما سره د هغې په طريقه خبرې کوه نو که زۀ دې پر

کړم ستا خبره به ومنم او که متکلم نۀ یې نو له تا سره خبرې ګټه نۀ لري او که تۀ د حضرت محمد (ص) له یارانو څخه یې نو خبر شه چې هغۀ له مونږ سره په دې طریقه خبرې نۀ کوي او په دا ډول له مونږ سره مجادله نۀ کوي. هغه زمونږ خبرې تر تا ډیرې اوریدلي دي خو مونږ ته یې کنځل نۀ دي کړې او زمونږ په ځواب کښې بې کنټروله شوې نۀ دی. هغه ارام، صابر عاقل او نرم دی. او غصه او کم عقلي یې نشي لاندې کولې، زمونږ خبرې او دلیلونه اوري، څۀ چې مو یاد وي هغه ورته وایو او ګمان کوؤ چې هغه مو پړ کړ خو په ډیرو کمو اولنډو خبرو او دلیلونو سره په مونږ بریالې شي او مونږ باطل کړي په لنډو خبرو سره په مونږ حجت ختم کړي تر دې چې مونږ لا ځوابه شو نو تۀ کۀ د هغۀ له اصحابو یې نو څنګه چې له هغۀ سره ښائي له مونږ سره خبرې وکړه، زۀ ډیر په خفګان له جماته راووتم او د همدغو ملحدانو په خیال کښې د امام صادق(علیه السلام) خدمت ته ورغلم امام چې زۀ ولیدم نو وې پوښتل څۀ چل شوی دی؟ ما ورته د دهریانو خبرې وکړې. وې فرمایل: تا ته به د نړۍ ځناورو، وحشي ځناورو، حشراتو، مارغانو، انسانانو، بوټو د میوه لرونکو او بې میوې ونو او سبزیو په خلقت او پیداوښت کښې د لوئې خداي حکمت بیانکړم چې عبرت اخستونکي ترې عبرت واخلي او د مومنانو معرفت زیات شي. او کافران او ملحدان پکښې حیرانه پاتې شي. سبا سهار

ما ته راشه. په دې توفيق ډېر خوشحاله شوم کور ته راغلم او د وعدې په انتظار کښې رابانديې شپه اوږده شوه.

لومړی محفل

سهار د امام صادق(عليه السلام) خدمت ته حاضر شوم. امام زۀ خپلې کوټې ته وغوښتم،ورغلم او کښيناستم. امام ووېل: مفضله زما په خيال شپه دربانديې په انتظار کښې اوږده شوه. عرض مې وکړو (هؤ). امام وفرمايل: اې مفضله! خداي ؤ او تر هغۀ مخکښې هيڅ نۀ وؤ، هغه باقي دی او شتون يې پائي نۀ لري حمد و ثنا د هغۀ لائقه ده د هغۀ شکر او مننه چې دعلومو او پوهو لوئې درجې يې مونږ ته راکړې او مونږ يې په خپل حکمت ګواه کړو. مفضل له امامه وغوښتل چې دا مطالب له ځان سره وليکي. امام هم اجازت ورکړو.

"اې مفضله! څوک چې د نړۍ د پنځوونکي په وجود کښې شک کوي د نړۍ د پيدايښت په عجايبو ناخبره دي او د خداي پاک په حکمتونو نۀ پوهيږي نو ځکه د خپل فکر او پوهې د کوتاهۍ او لنډون له امله د انکار په لاره تللي دي او د خپل بصيرت د بې وسۍ په وجه يې سپين سترګې توب او دروغو ته مخه کړې ده تر دې چې منکر شوي او وائي دا مخلوق خالق نۀ لري او نړۍ تدبيرونکې نۀ لري او څۀ چې پيښيږي د حساب اندازې حکمت او تدبير په اساس نۀ دي. نو

خداي د دوي له خبرو لوړ دی. دوي د خداي له رحمته لرې شوي دي، دوي په ګمراهۍ،ړوندوالي او حيرانتيا کښې د هغو کسانو په شان دي چې يوې ښکلې او سينګارې ودانۍ ته ورننوځي چې پکښې قيمتي او ښائسته قالينونه خوارۀ وي، قسما قسم خوراکونه، جامې لوښي سامان او د انسان د اړتيا ټول څيزونه پکښې تيار وي اوټول څيزونه په خاصې طريقې، تدبير او سمې اندزې سره په خپل ځايې پراتۀ وي، نو دا ړاندۀ چې دې کور ته ورننوځي او ګرځي پکښې په داسې حال کښې چې نۀ کور ويني نه پکښې سينګار شوې سامان او په هغې کښې تيار شوي څيزونه، کله نا کله دوي په ځينو څيزونو تيندک وخوري نو غصه شي چې دا بې ځۀ ته ايښي دی او ددغو څۀ ضرورت دی؟ نو بس د کور مالک او رغاونکي ته بدې ردې شورو کړي. نو هغه کسان چې د نړۍ د معبود ښۀ تقدير او په هستۍ کښې د کامل تدبير انکار کوي د دوي مثال د همدغو ړندو په شان دی ځکه چې ددغه منکرانو ذهنونه او فکرونه د څيزونو په اسبابو او علتونو او فائدو نۀ پوهيږي او په دې دنيا کښې حيران دريان او لا لهانده دي او په دې سرائې او نړۍ کښې چې د نظام کوم سموالي او د جوړونې ښائست دي او غښلتيا ده په دې نۀ پوهيږي او چې کله داسې څيز ويني چې په سبب يې نۀ پوهيږي او عقل يې د هغو په حکمت نۀ رسيږي، بد رد وائي او انکار کوي او وائي چې دا خو خطا او بې تدبيري ده"

امام په لومړي محفل کښې په خپلو خبرو کښې د انسان د خلقت د بیلا بیلو حکمتونو او الهي نعمتونو تفصیل بیان کړ خو د اختصار او لنډون لپاره همدا بس ګڼم.

دویم محفل

اي مفضله! د حکیم او توانمن خداي په تدبیر فکر وکړه. دا داړونکي او ښکاري ځناورو په پیداوښت کښې چې ځنګه ورته تیز او پریکوونکي غاښونه، سختې او پیاوړ پنجې او لوئې خلې ورکړل شوي دي چې د دوي له دنیا او طبعې سره مناسب وي او همداراز ښکاري او غوښې خورو مارغانو ته یې د هغوي له کار سره مناسبې پنجې ورکړې وې نو داسې ځیز به یې ورکړی ؤ چې هغوي ورته اړتیا نۀ لري ځکه چې ښکار نۀ کوي او غوښه نۀ خوري او که داړونکو ځناورو ته یې سمونه ورکړي وې نو داسې ځیزونه به یې ورکړي ؤ چې هغوي ورته اړتیا نه لري او داسې ځیز به یې نۀ ؤ ورکړې چې هغوي ورته حاجت لري نو ته نۀ وینې چې خداي پاک د ځناورو دغو دوؤ ډولونو ته ده هغوي له ژوند او صلاح سره سم ځیزونه ورکړي دي.

اوس د ځناورو بچو ته وګوره چې له زوکړې ورسته څرنګ بې د مور له مرستې ګرځي او هغه روزنې او مرستې ته چې د انسان اولاد ورته حاجت لري، اړتیا نه لري ځکه هغه څه چې د

انسان مور پرې پوهيږي او د بچو د روزنې او تربيت پوهه چې د انسان مور ته ورکړل شوې ده د ځناورو ميندې يې نۀ لري نو ځکه خداي پاک د ځناورو بچو ته بې له کوم روزونکي او استاده دا توان ورکړې چې له زوکړې فوراً وروسته په خپلو پښو ودريږي چې ضايع نۀ شي. بې له استاده د خپلې ودې او صلاح لارې پيل کړي او کمال ته ورسي. همداراز د ډيرو مارغانو لکه د چرګې، زرکې، سيسۍ او داسې نورو بچي د هګۍ نه له راوتلو فوراً ورسته ګرځي او دانې ټولوي خو خداي پاک د ځنيو نورو مارغانو چې کمزوري دي او الوتی نشي لکه کونترې او داسې نورو د بچو لپاره مهربانه ميندې ټاکلي او ميندو ته يې ورله پوهه ورکړې ده چې يې د الوت قابل شي او ځکه يې ورته د چرګې د بچې په شان ډير بچې نۀ دي ورکړي ګوندي نۀ وي چې هر يو ته ونۀ رسيدې شي او هغه همداسې ضايع شي. نو تۀ وينې چې هر يو د حکيم خداي د حکمت او تدبير يوه برخه وړې ده.

دريم محفل

اوازونه يو داسي اثر دی چې د جسمونو له جنګيدو څخه په هوا کښې پيدا کيږي او هوا يې زمونږ غوږونو ته رسوي. خلق ټوله ورځ او د شپې په يوه برخه کښې له خپلو ضرورتونو سره سم خبرې کوي که دا خبرې او اوازونه په هوا کښې پاتې کيدل

نړۍ به له اوازونو ډکه وه او خلقو ته به چارې ګرانې شوې وې او د کاغذونو تر جوړولو زيات به د هوا بدلولو ته ضرورت ؤ ځکه هغه خبرې چې کيږي تر ليکلو ډيرې زياتې دي. حکيم کردګار دا هوا د يو لطيف او نرم کاغذ په شان ګرځولې ته چې خبرې او اوازونه وړی راوړی او بيا پکښې د خبرو اثار ورکيږي او د نورو اوازونو لپاره صفا کيږي که تۀ يوازې د دې هوا په مصلحت هم غور وکړې نو ستا د عبرت لپاره کافي ده ځکه چې د بدن د ژوند سبب ده او د هوا راکښل بدن تازه او ژوندې کوي، له بهره هم بدن ته ګټه لري.اوازونه له لرو ځايونو راوړي او ښۀ بويونه پوزو ته رسوي، له کومې خوا چې هوا ډيره راځي، اوازونه او بويونه هم ډير راځي.همداراز د ساړۀ او تودوښې وړونکې هم هوا ده چې دا دواړه د نړۍ د چارو په نظام او صلاح کښې اغييزمنې دي.

د بيلا بيلو ونو په ټوکيدو غور وکړه. په کال کښې يو ځل ونۀ مري، حرارت يې د ننه پټيږي او د ميوۀ مواد او توکي پکښې دننه جوړيږي اوبرابريږي، په بل پسرلي کښې بيا ژوندي کيږي او تاته ډول ډول ميوې چمتوکوي، هره ميوه په خپل وخت، لکه څنګه چې ميلمستياوو کښې په هر مناسب وخت مناسب خواړۀ او خواږۀ وړاندې کيږي. که ځير شې نو پوهه به شې چې له ميوو ډکو ونو تاتا خپل لاسونه له ډول ميوو سره خوارۀ کړي دي، د باغ په انګڼ کښې د ګلونو، ريحانو، نسرينو او ياسمينو ګلدستې ستا په وړاندې دي چې

کومه دې خوښه وي وايي خله، که عاقل يې نو ولې خپل کور نۀ پيژنې، که وښيار يې نو ولې ددغو لطفونو په ډول ډول والي نۀ پوهيږې؟ دا ټولې ميوې، خواږۀ سبزي، رنګا رنګ ګلونه، غرونه او هوارې يې ستا لپاره تيارې کړي دي او تۀ د هغۀ د احسان منکر او د حکم نافرمان ئې، د شکر په ځائې ناشکري او د نعمتونو په وړاندې ګناه کوې.

د انار په جوړښت غور وکړه چې د بخښونکي خداي ښښې ښانې پکښې څرګندې دي. په دې کښې يې غوړينې غونډۍ ودرولي او له غونډيو ګير چاپيره يې د انارو دانې ښخې کړي دي، دانې يې په څو برخو ويشلي او له هرې برخې يې پرده تاو کړې ده او دا پرده دومره نرمه او لطيفه ده چې د انسان عقل ورته حيرانيږي او بيا يې دا ټول په يو کلک پوټکي کښې راغونډ کړي دي. د پيداښت تدبير دومره دقيق او باريک دي که انار دننه ټول له دانو ډک وي نو دانو ته به د تغزيې او خوراک لپاره کومه لاره نۀ وه نو دا غوړ پوست ديوال يې ددانو په منځ کښې جوړ کړی دی چې په دې طريقې سره هرې دانې ته خوراک رسي او بيا يې دانو د حفاظت لپاره په هغو نرمۍ پردې غوړولي دي چې دا دومره تازه او اوبلنې دانې له ساړۀ تودوخې او نورو افتونو وساتي. دا د انار د پيدايښت او جوړښت له حکمتونو څخه يوازې يوه نمونه ده.

څلورم محفل

اوس به درته د افتونو او بلاګانو په حقله څۀ ووايم چې کله کله راځي او ځينو جاهلانو او نا پوهه خلقو د خداي پاک او د هغۀ د پنځوونې تدبير او تقدير د انکار لپاره يوه وسيله ګرځولې ده او وائي چې دا د خداي پاک د حکمت په خلاف پيښيږي لکه وبا، طاعون، ساري ناروغۍ، تيزه ږلۍ او ملخان چې پټې او ميوې له منځه وړي. د دوي په ځواب کښې وايم چې که په نړۍ کښې کوم خالق او تدبيرونکې نۀ وې نو تر دې زياتې بلاګانې او افتونه به راشي. مثلاًد اسمان او زمکې نظام به سست او خراب شي، ستوري به له زمکې سره وجنګيږي يا به په اوبو کښې ډوبه شي، يا نمر به نۀ راخيژي، چينې به اوچې شي، هوا به ودريږي، ټول څيزونه به فاسد شي، يا د سمندر اوبۀ به ختمې شي، هوا به ودريږي، ټول څيزونه به فاسد شي، يا سمندر اوبۀ به په زمکې راوخيژي او ټول ژوندي ساري به غرق کړي او دا افتونه مثلاً طاعون او داسې نور هم چې راشي نو ډير وخت نۀ پاتې کيږي بلکې زر ختميږي چې ټول نابود او ختم نۀ کړي او کله کله راځي. تۀ نۀ ګورې چې نړۍ له دغو لويو لويو بلاګانو او مصيبتونو په امن کښې ده او کله کله وړې بلاګانې او افتونه په خلقو راځي چې وويريږي او په ادب شي، بيا خداي دغه بلاګانې زر ايلې او ختمې کړي چې ددغو بلاګانو له راتللو خلق سبق او نصيحت

زده کړي او لرې کول يې د هغوي لپاره رحمت او نعمت شي.
بې دينه کسان د هغو مصيبتونو او افتونو چې په خلقو راځي په باره کې وائي که د نړۍ او مخلوق پيدا کوونکې او پنځوونکې مهربانه وي نو دا مصيبتونه په خلقو ولې راځي؟

ددې خبرې کوونکي ګمان کوي چې په نړۍ کښې د بنياده ژوند او عمر بايد له هر کړاوه، غمه او مصيبته پاک او خالي وي. که داسې وه نو په خلقو کښې به دومره شر فساد بلوا او تيري رامنځته شوي وؤ چې نۀ د هغوي ددې دنيا په صلاح دي او نۀ يې د هغې دنيا. لکه چې وينې ځينې کسان چې په ناز و نعمت او نياز بينۍ کښې پيدا شوي او په سوکالۍ، امن او شته منۍ کښې يې ژوند کړي په کفران، شيطانۍ او بې لارۍ کښې تر دې حده رسيدلي چې ګوندې هير کړي يې دي دوي هم د خداي مخلوق او بندګان دي او هيره کړې يې ده چې ممکنه ده دوي ته هم تاوان او زيان ورسي يا په مصبت او غم کښې ګير شي. او دا خبره يې خواب په خيال که هم نۀ ګرځي چې په بې وسو رحم وکړي يا د فقير او غريب لاس ونيسي يا يې په کوم غم لړلي او دردزپلي زړۀ ويوزي او په مصبت زپلي مهرباني وکړي. خو که انسانانو ته غم او کړاو ورسي او مصيبت او بلا پرې راشي ډير جاهلان او غافلان د غفلت له خوبه راويښ شي او له ډيرو فسادونو ګناهونو چې کړي يې دي توبه ګار کيږي. ځوک چې په جهان او نړۍ کښې دا غمونه او کړاوونه نۀ خوښوي په حقيقت کښې د هغو ماشومانو په

شان دي چې تراخهٔ دارو او شربت يې نهٔ خوښيږي او بد ورپسې وائي او چې طبيب يې له خوږو اوخوندورو ځيزونو(چې تاوان ورته لري) منع کړي نو غصه کيږي. د علم او سبق زده کول ورته ګران او سخت ښکاري غواړي چې تل په لوبو او منډو ترړو کښې وخت تير کړي او هر خوراک ښکاک چې غواړي ئې، بې له دې چې پوهه شي چې لوبې او لهو و لعب يې دين او دنيا ته څهٔ تاوانونه لري. او هغه خوږې ډوډۍ او خوراکونه چې طبيب ترې منعې کړي دي هغوي ته کومې ناروغۍ ورلګوي. او په دې نهٔ پوهيږي چې علم و ادب د هغوي لپاره ښې پايلې او نتيجې لري او تراخهٔ داروګان يې د روغتيا سبب دي. ډير داسې سختۍ او غمونه دي چې ورپسې خوشحالۍ راځي. د امام صادق(عليه السلام) ملګري او شاګردان لکه څنګه مو چې وويل اموي او عباسي چارواکو ګران امامان سختنه ځارل او خلق به يې هغوي ته له ورتګه منعې کول، سره له دې د بني اميه وو د حکومت په پايې او د بني عباسو د حکومت په پيل کښې د هغوي د جګړو او نښتو په وجه د علم ليوالو ته موقعه په لاس ورغله چې د امام محمد باقر عليه السلام او امام جعفر صادق(عليه السلام) له مکتبه استفاده وکړي.

د امام صادق عليه السلام شاګردان

د امام صادق(عليه السلام) په مکتب او مدرسې کښې ډير شاګردان وروزل شول چې اسلامي معارف او علمونه يې په بيلا بيلو زمينو کښې ښه زده کړل او نورو ته يې ورسول. شيخ طوسي په خپل کتاب "رجال" کښې هغه کسان قابو زر تنه بللي چې له امامه يې علمي استفاده کړې يا روايتونه يې نقل کړي دي. د دغو کسانو د مقام لوړاوي او ورستيو نسلونو ته د علومو او معارفو انتقالولو کښې د هغوي د کړاوونو او تکليفونو د درناوي لپاره يوازي د دريو کسانو نومونه اخلم.

1: حمران بن اعين شيباني(رح):

د اعين کورنۍ د رسالت او امامت د کورنۍ عاشقه او ليواله وه او حمران و زراره دواړه ورونه د خپل وخت له مشهورو فقيهانو او ځلاندو علمي ځيرو څخه وؤ او د امام باقر عليه السلام او امام صادق(عليه السلام) له يارانو ګڼل کيږي. امام صادق(عليه السلام) وفرمايل: حمران بن اعين يو ايماندار کس دی چې خداي قسم له خپل دينه نۀ ګرځي. او همدارز فرمائي: حمران له جنتيانو دی[1].

1 . رجال کشي ص 176

یونس بن یعقوب وائي: حمران د کلام او عقائدو په علم ښۀ پوهیدو او هشام بن سالم وائي: د امام صادق علیه سلام له یو شمیر ملګرو سره د هغوي په خدمت کښې ؤم یو شامي راغی امام صادق(علیه السلام) ورنه وپوښتل څه غواړې؟ وې ویل اوریدلي مې دي چې تۀ د هرې پوښتنې ځواب ورکوې نو راغلي یم چې مناظره درسره وکړم. وې فرمایل: د څۀ په حلقه؟ وې ویل د قران په باب.امام صادق علیه السلام حمران ته واستوۀ. هغۀ وویل زۀ له تا سره مناظرې ته راغلي یم نۀ له حمران سره. امام وفرمایل: که حمران دې پړ کړو نو زۀ دې پړ کړی یم. شامي سړي حمران ته ورغي او څۀ یې هم چې وپوښتل ځواب یې ترلاسه کړ. تر دې چې ستړی شو. امام ورته وفرمایل: حمران درته څنګه ښکاره شو؟ وې ویل یو ماهر استاد دی ځکه چې د هر څۀ ځواب یې راکړ.

2: عبدالله بن ابي یعف:

د امام صادق(علیه السلام) له خاصو یارانو څنې ؤ. د امامت د مقام په معرفت او پیژندګلو کښې دومره مخکښې تللی ؤ چې لا اطاعته پرته ورنه څۀ نۀ لیدل کیدل. یو ځل یې امام صادق(علیه السلام) ته وویل: کۀ تۀ یو انار دوه ټوټې کړې او ووائې چې دا نیم حلال دی او نیم نور حرام نو ګواهي ورکوم چې حلال به حلال او حرام به حرام وګڼم. امام ورته وفرمایل:

خداي دې په تا رحمت وکړي. ابن ابي يعفور د امام صادق(عليه السلام) په وخت کښې وفات شو.

3: مفضل ابن عمر جعفي(رح):

مفضل د امام صادق(عليه السلام) له لويو يارانو، خواصو او له موثقو او باوري فقهاوو څخه ؤ. د امام نزدې ملګرې او د ځينو چارو مشر ؤ. ځينې کسان مدينې ته راغلل او له امام صادق(عليه السلام) يې وغښتل چې دوي ته يو داسې کس وښائې چې د ضرورت په وخت ورته ورشي، امام وفرمايل: چې څۀ پوښتنه هم لرئي ماته راځئ. دوي ټينګار وکړو چې ضرور ورته يو کس معرفي کړي. امام وفرمايل: مفضل تا سو ته ټاکم، هر څۀ چې ووائي منئ يې ځکه چې هغه حق وائي.

امام صادق(عليه السلام) په څو غونډو کښې مفضل ته توحيد په باب ځانګړي درسونه ورکړل چې ټولګه يې د "توحيد مفضل" کتاب دی. چې مخکښې مو ترې ځينې برخې بيان کړې دا درسونه په مفضل باندې د امام د خاص نظر او د امام په نزد د هغۀ د مقام د لوړاوي شاهد دي. مفضل امام صادق(عليه السلام) ته دومره خوږ ؤ چې يو ځل ورته امام وفرمايل: په خداي قسم تۀ مې خوښ يې او څوک چې ستا خوښ دي هغۀ سره هم مينه لرم."

د امام شهادت

د عباسي حکومت ظالم باچا منصور دوانيقي چې د بني عباسو په خليفه ګانو کښې يو رذيل ، ظالم او سخت خليفه ؤ تل به يې امام په خپلو مامورانو او پوليسو سره سخت ځارلو او ځو ځله يې امام د شهيدولو او ازارولو لپاره ځانته راغوښتې ؤ خو تقدير نۀ ؤ غوښتي نو په خپلو پليتو ارادو کښې به نۀ کاميابيدۀ.

اووم امام حضرت موسی کاظم عليه السلام فرما يې يو ځل منصور زما پلار راوغوښت چې شهيد يې کړي توره يې هم تياره کړه او خپل يو درباري"ربيع" ته يې وويل چې کله جعفر بن محمد عليه سلام راننوځي او زۀ ورسره خبرې وکړم په خبرو کښې چې کله زۀ لاسونه وپړقوم نو سر يې ووهه.

امام راننوت خو چې د منصور نظر پرې ځنګه پريوت له خپل ځايه پاځيده، هر کله راشه يې ورته ووئې او عرض يې وکړو چې ددې لپاره مې راغوښتي يې چې پوروونه دې درکړم بيا يې په مسکا سره له امامه د حال احول وپوښتۀ. او ربيع ته يې وويل چې تر دريو ورځو پورې جعفر ابن محمد کور ته ستون کړه. خو با لاخره منصور امام وجود ونۀ زغملې شو ځکه چې د امام امامت او رهبرۍ اوازه په ټولو اسلامي زمکو

کښېي خپره شوې وه. هغوي ته يې ده هجرت په 148 کال د شوال په مياشتې کښې زهر ورکړل او امام د شوال په پنځۀ ويشتمه نيټه په پنځۀ شپيتۀ کلنۍ کښې له فاني دنيا لاړ او پاک جسد يې د بقيع په مقبره کښې د خپل ګران پلار په خوا کښې خاورو ته وسپارل شو. په حقيقت کښې نړۍ د هغه ستر امام په شهادت سره له يو لوئې شخصيت او قيمتي ګوهره محرومه شوه[1].

د امام صادق(عليه السلام) ورستې وصيت

د امام صادق(عليه السلام) يو ملګرى ابو بصير وايي د امام له شهادته وروسته د هغوي مانديني بي بي ام حميده ته د غمرازۍ لپاره ورغلم. مونږ دواړو د امام په غم کښې ډيره وژړل بيا يې ما ته وويل: اي ابو بصيره! که د امام د وفات په وخت وې نو حيران شوي به وې ځکه چې امام سترګې وغړولې او وې ويل چې ټول خپل خپلوان راغونډ کړه چې کله راغونډ شول نو امام ټولو ته وکتل او وې فرمايل:"مونږ هغو کسانو شفاعت نۀ کوۀ چې مانځه ته سپک ګوري."

1 . اعلام الورى ص 766

د امام څو ارزښتناکې خبرې

ì هر یو مسلمان چې د خپل مسلمان ورور د ضرورت او د هغۀ د غوښتنې د پوره کولو لپاره کوشش وکړي د هغه چا په شان دی چې د خداي په لار کښې جهاد وکړي .

ì خداي پاک فرمايلي دي: خلق زما د کورنۍ په شان دي ماته هغه کس ډير خوږ دی چې له خلقو سره ډير مهربان دی اود نورو د اړتیاوو د پوره کولو کوشش کوي.

ì د خلقو ټولې ګټورې پوهنې او علمونه په څلورو څيزونو کښې دي:

:1 دا چې خپل رب وپیژني.

2 : په دې پوهه شي چې له تا سره یې څۀ کړي دي او څۀ نعمتونه يې درکړي دي

3 :دا چې خبر شې ستا خداي څۀ غواړي او ستا دنده څۀ ده؟

4 : هغه څيزونه وپیژنې چې له دينه دې وباسي.

ì ځلور خویونه د پیغمرانو له اخلاقو څخه دي، نیکي کول، سخاوت، صبر او د مسائلو په وړاندې ټنګتیا ، د مومنانو د حقونو خیال ساتل.

ì مومن په دوو ویرو کښې راګیر دی: تیرې ګناهانې چې نۀ پوهیږي خداي به ورسره د هغو په حقله څۀ کوي او پاتی عمر چې نۀ دی خبر نورې به کومې ګناهانې کوي او ورځ شپه کوي او همدا ویره ددۀ د اصلاح سبب ده.

ì هیڅوک تر هغه وخته د ایمان په حقیقت نۀ شي پوهیدلي چې دا درې خصلتونه پکښې نۀ وي. په دین کښې پوهه او بصیرت، په روزۍ او ژوند کښې سمه اندازه، په مصیبتونو او کړاوونو کښې صبر.

ì درې تنه په دویو ځایونو کښې پیژندل کیږي، صابر او زغم لرونکې د غصې په وخت، میړانې د جنګ په وخت او ورور د ضرورت په وخت.

ì د هر ښار او سیدونکي داسې دریو کسانو ته اړتیا لري چې ددنیا اواخرت په کارونو کښې ورته پناه یوسي، یو پوهه او نیک فقیه، خیر غوښتونکې چارواک چې خلق یې منوونکي وي او ماهر طبیب او ډاکټر.

ì د هرې ښیګړې او نیکۍ جرړه مونږ یو او ټولې نیکۍ زمونږ له څانګو او پاڼوڅخه دي، توحید روژه د غصې څښل له هغه چا تیریدل چې له انسان سره یې بدي کړې ده په اړمن رحم کول له ګاونډي سره مرسته او د فضیلت لرونکو او

لويانو په لويې اعتراف دا ټول له نيکيو څخه ګڼل کيږي.او زمونږ دښمنان د هرشر او بدې جرړه ده او ټولې بدګڼې د هغوي ځانګې او پاڼې دي. منجمله دروغ، کنجوسي، چغل خوري، د رحم غوڅول، سودخوري، د يتيم د مال خوړل، د خداي له حدونو تيرې، د پټواو څرګندو جرمونو کول، زنا ، غلا او داسې نور هغه سړي دروغ وايي چې ځان زمونږ منونکي بولي په داسې حال کښې چې زمونږ د دښمنانو ځانګو ته يې لاس اچولې او ورپورې اويزاند دي.

ì ì ì

WWW.AL-SHIA.ORG